

Az Oszmán Birodalom a XIV-XVI. században

13. sz. vége Turkisztánból, határőrök Kisásziában szeldzsuk din. kihalása

1301. I. Oszmán - szultán - önállósodik a szeldzsuk törököktől

1389. Rigómező - balkáni népek ellenállásának megtörése - a Dunáig

1396. Zsigmond - keresztes hadjárat - vereség

1453. II. Hódító Mohamed Konstantinápoly - Isztambul főv. - de Nándorfehérvárral nem boldogult

Az oszmán világbirodalom kialakulása

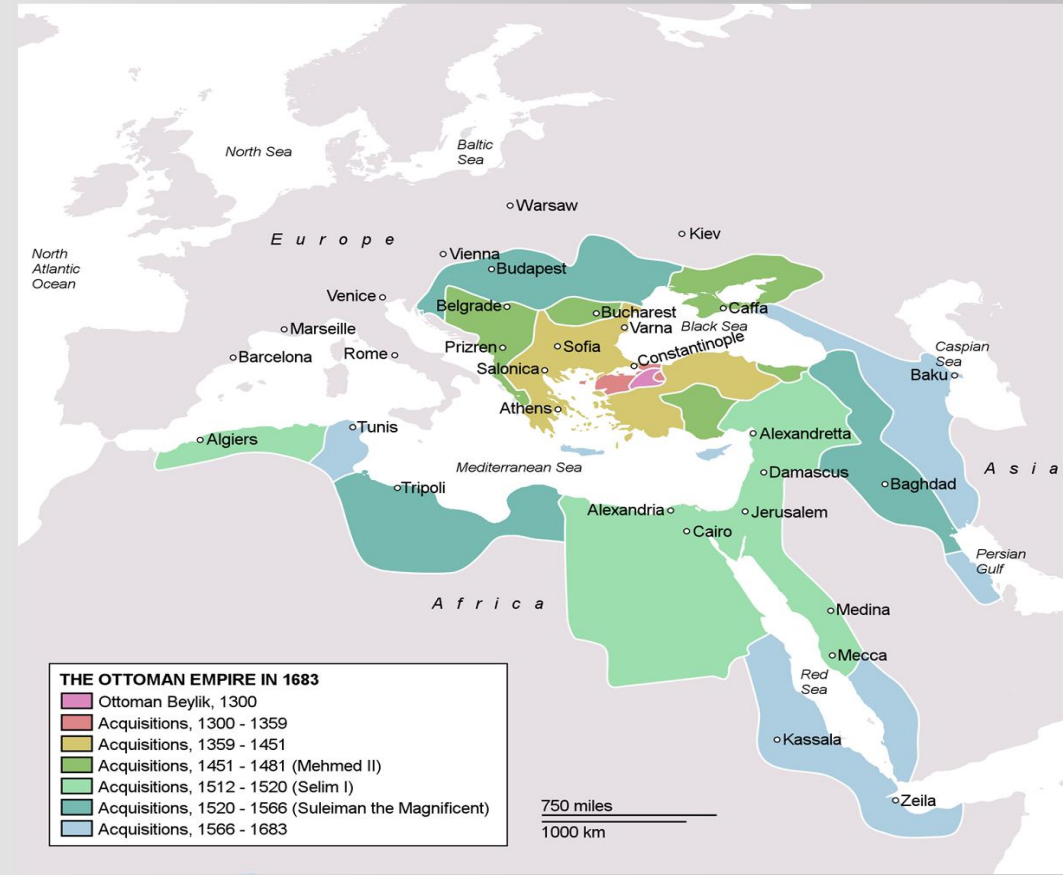
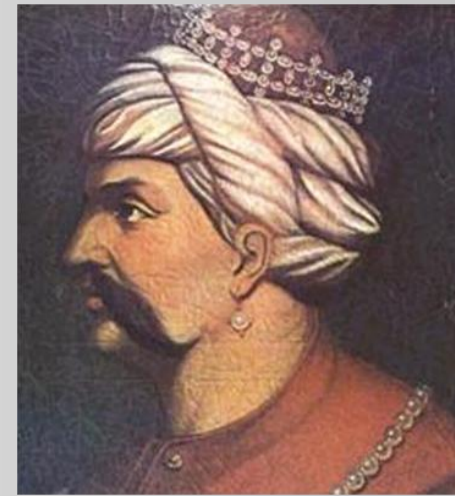
I. (Kegyetlen) Szelim (1512-1520)

- terjeszkedés - 3X-ra a birodalom -
világbirodalommá

K-i - Perzsia ellen a síita arabok, (a törökök szunniták) - Kurdisztánt és Ny-Örményor.

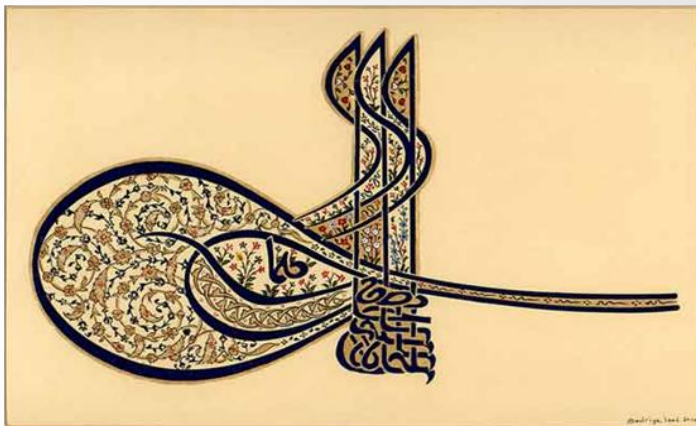
D-en - mameluk Egyiptom és Szíria ellen

1517. az Egyiptomtól függő arab területek is -
Mekka, Medina elismerték fennhatóságát - ezzel
az iszlám vezetőjévé, kalifa + éléstár, gazdag
városok

I. Nagy Szulejmán (1520-1566)

- a csúcs, egyben a hanyatlás kezdete
- visszahúzódva élő, művelt világfi - beszélt szláv és nyugati nyelveket, melegszívű, monogám házasságban Roxolánjával (orosz , francia? rabnő) - első feleségétől született Musztafa kivégzése
- keleti despota - csak hódolatot, de nem vérengző, diván = tanács meghallgatása, Bagdadban megtiltotta a fosztogatást, érdekelte a múlt - Corvinák
- 46 év alatt 13 hadjáratot - fáradhatatlan - első és utolsó Mo. ellen - 201 nap fel- és visszavonulás

Szulejmán tugarja (aláírása)

1. Ny-i, európai hódítás kezdete – cél a nyugati császárság

1521. Nándorfehérvár

1526. I. Ferenc - cognaci liga a Habsburgok ellen

1526. Mohács

1529, 1532. Bécs ellen

2. a Földközi- tenger is hadszíntérré

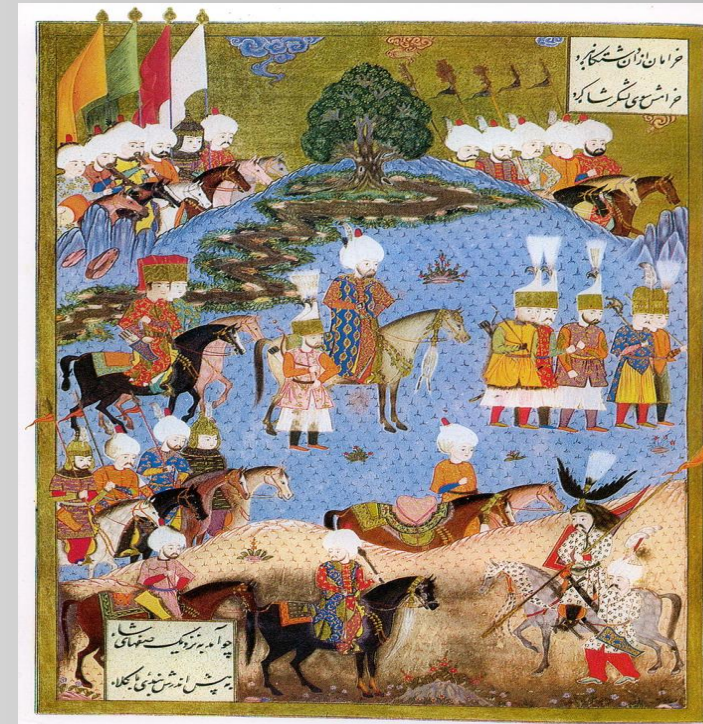
1538. velenceiek megverése – égei-tengeri, dalmáciai birtokok elvesztése

3. É-Afrika « spanyol Habsburgok,

4. K-en - 1534. Bagdad elfoglalása

1541. Buda

1566. Szigetvár

Államszervezet

állam - militarizált, központosított

- szultán korlátlan hatalma

- hivatalnokoknak - zömük nyelveket beszélő nyugati renegát,

- hivatalnokok képzése - a szultáni palotában lévő palotaiskolában

szultán - hadsereg főparancsnoka

- legfőbb bíró és törvényhozó

- a föld 2/3-a a szultáné (saját kezelésben - hász, javadalombirtok (tímár), földbirtokok a katonáknak (szpáhik),

- a tisztségek adományozása

- kalifa - "Allah földi helytartója"

díván = uralkodói tanács - élén a nagyvezír

+ vezírek, ruméliai beglerbég, flotta parancsnoka, főkancellár, kincstartók (ruméliai és anatóliai), főbírók (a kádik kinevezése)

jog - iszlám vallási jog = sarija

- muftik - jogtudósok

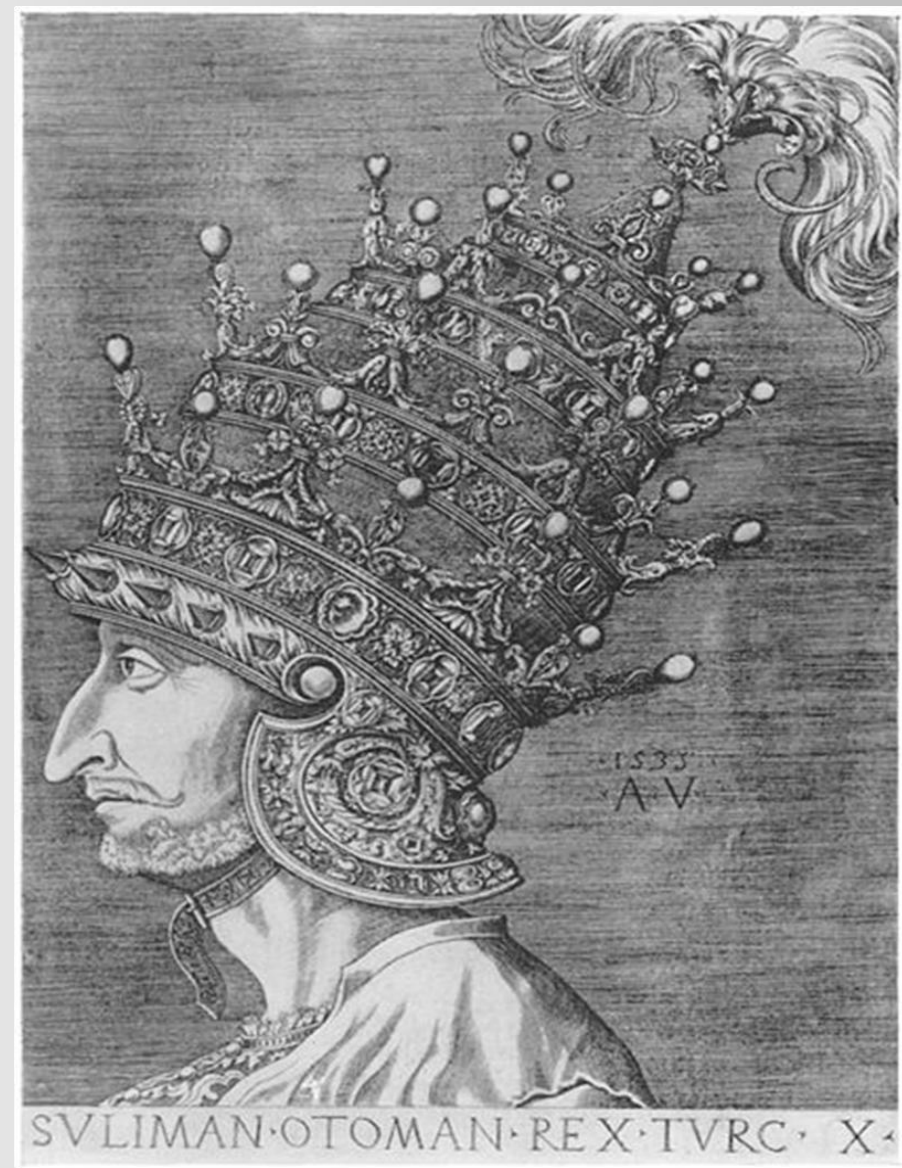
hadszervezet - rablásra épült
szultáni - zsoldosok - elsőként állandó jól képzett és jól fizetett sereg,
janicsárok- dezsirme (5.keresztény fiú), testőrség, tüzérség,
lovások - tímárbirtokos (szpáhi) 30+60 000, irreguláris
könnyűlovásokat (akindzsik)

janicsár

gazdaság

- nem kapcsolódott be az európaiba, csak a közvetítő kereskedelemből vámok
- mezőgazdasági - nem örökletes, nem érdeke a fejlesztés, a parasztok röghöz kötöttek,
- városokban ipar, kereskedelem - bazár-céhek, állami manufaktúrák a hadiipart

**törvényhozó - a törvények írásba
foglалása, építkezések, csatornázás
- a felemelkedés idején - nagy
építkezések, fényűző paloták, a városok
ellátásáról gondoskodott a szultán, -
világhatalom - 2,25 millió km**

Szulejmán mecset

válságjelek

- a terjeszkedés megtorpanása, de 150 évig változatlan - nincs zsákmány, csakhamar pénzügyi gondok - pénzrontás, infláció - janicsárlázadások
- a levantei ker. háttérbe szorult már az atlanti mögött
- aránytalanul nagy erőfeszítés, elérte a határát
- nagy ellenállás Magyarországon, Perzsiában
- a török hajóhadat lekötötte É-Afrika megtartása
- renegát államhivatalnokok, korrupció
- trónöröklés szabályozatlan

II. Szelim (1566-1574) - iszákos, helyette

Szokolli Mehmed nagyvezír

- 1568, drinápolyi béke Miksával, H. adófizetés

- első vereség 1571. Lepanto (spanyol,
velencei, pápai)

- 1588. spanyol Armada veresége, kikapcsolta

1591. 15 éves háboró Habsburgokkal

III. Mehmed - jó hadvezér

1606. zsitvatoroki béke - eredménytelen

Lepanto

A FELADAT AZ OSZMÁN BIRODALOM EURÓPAI TÉRHÓDÍTÁSÁVAL KAPCSOLATOS

Írja be a táblázatba, hogy a rövid ismertető által ismertetett összecsapás hol és mikor történt! (elemenként 0,5 pont)

A. A Kelet-Római Birodalom központja kétségbeesett küzdelmet vívott a kisázsiai hódítókkal a folyamatos harcban területe városállamnyira zsugorodott, majd törökök kezére került.

B. A szerbek „Mohácsi” csatája. A csata után veszítette életét Bajezid szultán. A szerb állam a törökök vazallusállamává vált.

C. Bizánc megsegítésére induló nemzetközi sereg súlyos vereséget szenvedett az ellenük felvonuló török hadseregtől. A vereség legfőbb oka nyugati lovagság fegyelmezetlen viselkedése volt.

D. A magyar végvárrendszer legfontosabb elemét hosszú ostrom után sem sikerült elfoglalni a törököknek. A győzelem emlékére még ma is minden nap délben megkonganak a templomok harangjait.

Betűjel	Település	Évszám
----------------	------------------	---------------

A

B

C

D

A feladatért kapható pontszám 4 pont, elemenként 0,5 pont

Az Oszmán Birodalom milyen módszereket alkalmaz a hódításai érdekében.

“Mert gyermekek apjuktól váltak meg és rokonok testvérektől, minthogy nem mindenkit hurcoltak egy helyre, hogy legalább mikor látják egymást, legyen vigaszuk a bánatban, de egyeseket, akik kitűntek nemzetségükkel, gazdagságukkal és arcuk szépségével, elvittek, másokat pedig otthagytak. S azok a napok a sírás napjai voltak. Különben mi is keserűbb az áttelepítésnél és szánalmasabb a rokonoktól való megválástól, amikor a hazára és övéikre való emlékezés mindig fullánkként szúrja át a szívet? Így ölelték, csókolták egymást, búcsúzkodtak, sírásuktól hangos lett a hely...” (Grigorij Cambalak bolgár krónikás. az 1393. évi tirnovói kitelepítésről)

Milyen céljai lehettek a kitelepítéssel a török hatalomnak? (Nevezd meg kettő okot?)

Milyen társadalmi státuszúakat telepítettek ki?

Mi lehetett ennek az oka?

A kép alapján próbálj meg válaszolni a lenti kérdésekre!

**Mi lett a sorsuk azoknak a foglyoknak, akik török fogságba estek?
Mit csináltak a törökök azokkal, akik nem voltak alkalmasak rabszolgának?
Jellemzően mi lett azokkal a fiatal fiúkkal, akik fogságba estek?**

„A tímár nem közönséges hűbértok, noha hasonlít a nyugati uradalmakra; ez is magában foglal falvakat, földeket, megműveletlen területeket, folyókat, vámokat, néha még a szomszédos város vásárvámját is, mint a bolgár kisvárosban, Koszturban... De ezeknek az uradalmaknak lovas katonákat, szpáhikát kell eltartaniuk, ezé a tímárt gyakran szpáhilnak nevezik. Egyszóval feltételhez kötött szolgálati birtok, egyfajta díjazás, amelynek ellentételeként minden mozgósításkor be kell vonulni a tímár nagyságával arányos lovas csapat élén a tartomány szandzsákbégjének parancsnoksága alatt. Aki a felhívásnak nem tesz eleget, az elveszíti a tímárát. Ezek a visszavezethető, nem örökölhető birtokok leginkább a Karoling-kori beneficiumokra hasonlítanak. A tímár azonban nagyon hamar apáról fiúra megy át, kezd öröklődővé, beneficiumból örökbirokká válni. Egy 1375-ben kiadott rendelkezés már elismerte a tímárlik fiainak ezt az öröklési jogát.

E birtokok jövedelme általában szerény, legfeljebb 20 000 akcse, de ezt az első csoportra megszabott felső határitkán éri el. A Vidin és Berkovica vidékén fekvő birtokok 1545 és 1479 közötti felmérései 21 tímár esetében 1416 és 10 578 akcse, azaz 20 és 180 dukát közé eső jövedelmet jeleznek., a többség azonban 2500 és 8000 akcse között helyezkedik el. Ez a megélhetéshez éppen csak elég jövedelem a rendszer aranykorának felel meg. A tímár birtokosát még szigorúan ellenőrzik a hatóságok, hogy jövedelmét ne növelhesse parasztjainak rovására; ha meg akar gazdagodni, erre csak a XVI. század közepéig még nyereséget hozó háborúk, a zsákmány és jutalmak adnak lehetőséget.”

(Fernand Braudel: A Földközi-tenger és a mediterrán világ II. Fülöp korában. Budapest, Akadémiai-Osiris, 1996. kötet, p. 758-759.)

Milyen szolgálatokkal tartozik az Oszmán Birodalomnak a tímárbirtokon ülő személy?

Vajon miért nem volt örökölhető a tímárbirtok az első időben?

Milyen következményekkel járt, hogy a tímárbirtok nem volt örökölhető?

A szöveg alapján mely két nagy csoport alkotja a török hadsereg gerincét?

Miben különbözik a török hadsereg az ellenük felvonuló európai seregektől? Nevez meg legalább három tényezőt!

A feladat a XVI. századi Magyarország történelmére vonatkozik. (hosszú)

Mutassa be a források és ismeretei segítségével a török terjeszkedés elleni védekezés lehetőségeit és fő eseményeit 1541-1568 között! Használja a középiskolai történelmi atlaszt is!

„Az ostromlottaknak már csaknem egész élelmiszerük elfogyott, s a löporból is alig volt két vagy három vedernyi [...] Az ellenség meg zűrzavaros kiáltásokkal és különböző nyelven ösztönözte az ostromlottakat a megadásra. [...] Losonczi [a vár kapitánya] azonban, nagy állhatatosságában, kéréseik nem hajlították meg, s kitarzott amellett az elhatározás mellett, hogy a várat utolsó lehetéjükig védeni kell. [...] Véleményében Losonczi ki is tartott volna, hacsak a német katonák, s főként a spanyolok nyíltan meg nem mondták volna, hogy Losonczi akarata ellenére is tárgyalni fognak megadásukról. [...] 1552. július 26-án elesett Temesvár. A kivonuló várvédőket a törökök hitszegően megtámadták.” (Istvánffy Miklós történetíró Temesvár ostromáról)

„Az ostrom során Isten segítségével és támogatásával erőnkhez mérten arra törekedtünk, hogy hűségünket és igyekezetünket egészében megmutassuk a szent királyi felség, a mi kegyelmes urunk ügye iránt és ennek a nyomorúságosan tönkrement országnak védelmében katonáink nagyarányú elvesztésével, vérük és vérünk hullásával, egyúttal az ellenség súlyos kárával.[...] a királyi felség a várat, minthogy a török torkában van, új és egészséges katonákból álló őrséggel, egyéb hadi felszereléssel és lőszerrel olyan mértékben lássa el, hogy az ellenség számára, ha részéről újabb próbálkozásra kerül sor, mindig bevehetetlen legyen.” (Eger parancsnokainak levele a nádorhoz a várostrom után)

„Az én fizetésem dolgáról az mit generális uram ír, azzal az én gyomrom be nem telik, mert ő az fizető mesterre mutat, az pedig Indiába lakik-e vagy Rómába, nem tudom; csak azt tudom, hogy ím öt holnapja [hónap], hogy egy pénzt sem adtak.”(Báthory András főkapitány levele; 1549)

„A felek arra törekedtek, hogy elejét vegyék a hosszú, 900 km-es határvonalon minduntalan fellobbanó ellenségeskedéseknek. Megállapodtak az egymás területére be-becsapó török és magyar várőrségek [...] kölcsönös megbüntetéséről [...]. Szigorúan megtiltottak mindenfajta párviadalt, mivel a bajvívás könnyen békebontáshoz vezethet. A drinápolyi béke papíron új, békés szakaszt nyitott meg az ellenfelek és országrészeik kapcsolatában. Ez azonban egyúttal azt is jelentette, hogy belátható időn belül nincs remény a török kiűzésére, sőt a végeken kialakult védő—támadó harc folytatására sem.”(Sinkovics István történész az 1568-as drinápolyi békéről)

Kronológia:

1542: I. Ferdinánd hadai eredménytelenül ostromolják Pestet.

1543: Szulejmán hadjárata (Pécs, Esztergom, Székesfehérvár eleste).

1564: I. Ferdinánd halála

1566: Szulejmán halála

Adatok a török elleni védekezés költségeiről és fedezetéről a bécsi udvar szerint (évente):

Költségek: kb. 2 260 000 Ft.

Fedezet: kb. 318 000 Ft a Cseh Korona

Országaitól

kb. 188 000 Ft Alsó- és Felső Auszriától

kb. 66 500 Ft a Magyar Királyságból

kb. 600 000 Ft a német birodalmi gyűléstől.

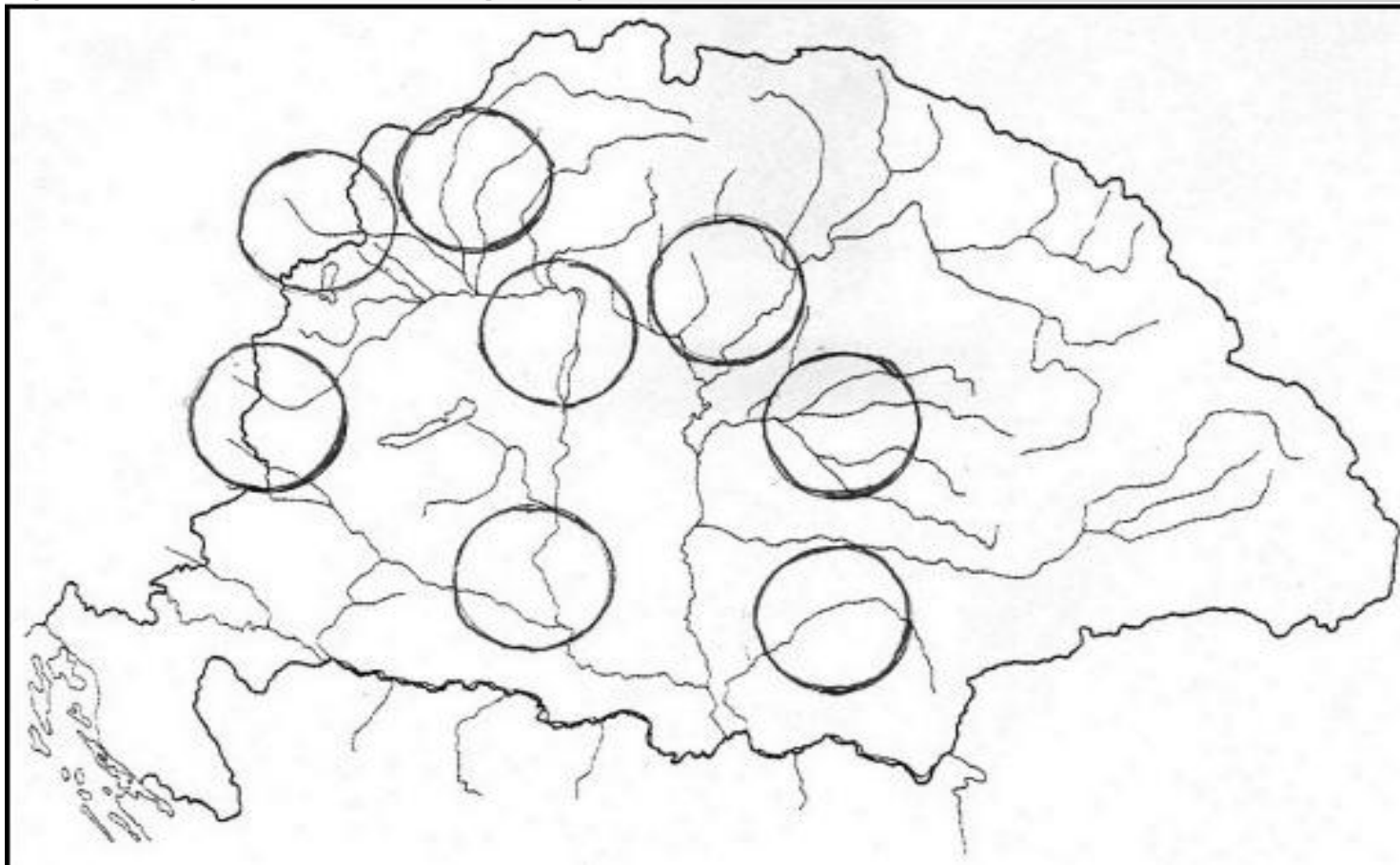
A hiány pótlására: hosszabb vagy rövidebb lejáratú kölcsönök (kamatfizetés vagy uralkodói jövedelemforrások lekötése fejében).

A feladat a kora újkori magyar történelemre (1526-1711) vonatkozik.

Írja a térképen feltüntetett körökbe a megfelelő helységnevet betűjelét:

a) Bécs b) Buda, c) Eger, d) Mohács, e) Nagyszombat, f) Szentgotthárd, g) Temesvár, h) Várad. (Elemenként 0,5 pont.)

Töltse ki a táblázat hiányzó adatait! (Elemenként 0,5 pont.)

Helynév	Esemény	Évszám
Buda	i)	1541
Eger	Sikertelen török ostrom	j)

5 pont